

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ МОЛОКОМ І МОЛОКОПРОДУКЦІЄЮ

Розглянуто тенденції споживання та виробництва молока в Україні. Проаналізовано чинники, які на них впливають.

Examined trends in consumption and production of milk in Ukraine. Factors that affect them.

Ключові слова: раціональні норми споживання, молоко, поголів'я корів, продуктивність корів, собівартість, ефективність.

Key words: rational consumption rates, milk cows, cow productivity, cost, efficiency.

АКТУАЛЬНІСТЬ

Значимість молока і молочних продуктів у забезпеченні продовольчої безпеки країни, роль і значення молочного скотарства в системі сільського господарства та вирішенні соціальних і економічних проблем на селі вимагає не тільки теоретичного обґрунтування подальшого їх розвитку, але й практичних кроків щодо реалізації стратегії формування ринку молочних продуктів з урахуванням світового досвіду та вітчизняних реалій.

Прагнення України щодо забезпечення європейських стандартів соціального розвитку в низку першочергових завдань висуває вирішення питань якісної структури харчування населення. Відповідно до цього, згідно з "Загальнодержавною комплексною програмою розвитку українського села на період до 2015 року", передбачено забезпечення національним АПК перехід у 2015 р. до раціональних норм споживання основних продуктів харчування населенням України, в тому числі споживання молока і молочних продуктів має становити 380 кг на рік [1, с. 55]. Найбільш наближено у вирішенні цього питання Україна підійшла ще в радянські часи, а саме — у 1990 р., коли річне споживання молока і молочних продуктів на одну особу становило 373,2 кг [2]. Разом з цим, в умовах фінансово-економічної кризи, гостріше постають проблеми забезпечення продовольчої і економічної безпеки України, вирішення яких, перш за все, ґрунтується на продовольчому самозабезпеченні і ефективному розвитку АПК.

Молоко і молочні продукти є надзвичайно цінними та незамінними продуктами харчування, особливо для дітей і людей похилого віку. Тому проблема виробництва молока і виготовлення молочних продуктів завжди є надзвичайно актуальною.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження проблем економічної ефективності виробництва молока та забезпечення молоком і молочною продукцією населення України знайшли своє висвітлення у наукових працях П.С. Березівського, М.М. Ільчука, О.А. Козака, В.Я. Месель-Веселяка, Т.Л. Мистецької, О.П. Окопного, П.Т. Саблука, О.В. Шкільова, О.М. Шпичака та інших.

Разом із тим, потребують подальшого дослідження в контексті продовольчої і економічної безпеки питання забезпечення внутрішнього їх балансу виробництва і споживання молока.

Метою написання статті є дослідження тенденцій в виробництві і споживанні молока в Україні чинників, що їх зумовлюють, та визначення шляхів забезпечення раціональною нормою молока продукцією населення України.

На початку 90-х років в Україні в усіх категоріях господарств вироблялось 24,5 млн тонн молока, 75—80% з якого перероблялось на українських, вітчизняних молочних підприємствах. Майже вся ця продукція споживалась населенням України.

У перше десятиріччя незалежності нашої держави внаслідок низки об'єктивних і суб'єктивних причин існу-

вала тенденція суттєвого спаду в споживанні молочної продукції населенням України. Критичний його рівень був зафіксований у 2000 р. — 199,1 кг на одну особу на рік. В останні роки, хоча споживання молока і молочних продуктів населенням в нашій країні дещо збільшилося, однак ще далеко від раціональної норми і коливається навколо 55 % її рівня. Крім того, відсутня стабільність в позитивній тенденції зростання цього показника в останній період

Головною причиною спаду виробництва став той факт, що молочне скотарство було збитковим в Україні, тому що різко зменшилось поголів'я корів, яких було більше 8 млн в 1990 р., а залишилося тільки 2,6 млн голів у 2010 р. Якщо тоді, у 90-х роках, надій від корови складав біля 3 тис., то уже за 2010 р. Він склав більше 4082 кг. У сільськогосподарських підприємствах середній річний удій молока від однієї корови становив 3975 кг. у господарствах населення 4110 кг [3]. Але, як показують розрахунки, рентабельним буде молоко коли удій молока від однієї корови в рік буде 6—7 тис. кг.

Слід відмітити, що за останні 5 років удій молока від однієї корови в рік збільшувався, але досягти валового виробництва молока рівня 1990 р. ще не вдається.

Виробництво молока за період 1990—2010 рр. зменшилось на 13,3 млн тонн, а споживання на душу населення склало у 2010 році 206 кг. По суті, в Україні споживається молоко і молочних продуктів тільки 54,2% від науково обгрунтованої норми.

Причиною такого становища можна назвати "реформи", які негативно відбилися на все сільське господарство, а особливо на галузі тваринництва, і, як наслідок, — на галузі переробки і виготовлення молочних продуктів.

У зв'язку з цим сьогодні головним питанням і проблемою всіх виробників і переробників молока є нарощення темпів виробництва молока і молочних продуктів, тобто збільшення обсягу виробництва з метою досягти хоча б наближення до науковообгрунтованої норми споживання. По суті, це є головним завданням створеної у вересні 2001 р. Спільки молочних підприємств.

Крім того, виробники молока і підприємства-переробники сьогодні не зв'язані між собою ніякими, особливо економічними важелями. Кожний працює на себе: виробник старається виробити більше молока і якнайдорожче реалізувати його, з тим щоб мати якийсь зиск. Переробник, навпаки, старається закупити молоко для переробки за найдешевшою ціною, щоб теж мати відповідний зиск. Як наслідок, непорозуміння між виробником молока і переробником, у зв'язку з чим, по суті, виникла загрозлива ситуація відносно забезпечення населення цими цінними продуктами харчування.

Але, за даними Державного комітету статистики, обсяги молока сьогодні збільшуються. У 2010 році молока на переробні підприємства України надійшло на 51,4 тис. тонн більше, ніж у попередньому, — 4793,2 тис. тонн.

Разом з тим, підвищились показники виробництва молочної продукції. За інформацією Держкомстату, у 2010 році в Україні збільшилось виробництво вершків на 23%, молочних продуктів із вмістом рослинних жирів — на 22,3%, молока обробленого рідкого — на 6,8%,

морозива — на 6,3 %, масла вершкового — на 6,2 %, молока і вершків сухих — на 2%.

За статистичними даними, якість українського молока підвищується. Зокрема, молока гатунку "екстра" за минулий рік надійшло на 2,5 % більше, вищого — на 2,2%, ніж поза минулого.

У 2011 р. рентабельність виробництва молока порівняно з 2010 р. помітно підвищилася — з 17,9% до 18,4%.

У зв'язку з розвитком молочної галузі сьогодні Україна майже повністю забезпечує потреби населення у молочних продуктах. Тому в 2010 році обсяги імпорту молокопродуктів зменшилися на 27,1 % (12,4 тис. тонн) і склали 33,6 тис. тонн. на загальну суму 113,1 млн дол. США.

Водночас за кордоном ціни на молокопродукти ростуть. Найбільше за минулий рік подорожчало імпортоване масло тваринне — майже в 1,8 рази, а також молочна сироватка — в 1,4 рази та молоко згущене — в 1,5 рази.

У період світової продовольчої кризи та пов'язаного з ним тотального подорожчання імпортування молочної продукції стає не вигідним. Тому Міністерство аграрної політики та продовольства України необхідно зосередиться на внутрішньому виробництві та підтримці українських молочних виробників і переробників.

ВИСНОВКИ

1. Стратегічною основою зростання конкурентоспроможності молока на національному та світовому ринку є суттєве підвищення його якості і збільшення його виробництва і, перш за все, в суспільному секторі виробництва — сільськогосподарських підприємствах, яке, з одного боку, ґрунтується на значному зростанні технологічної ефективності ведення галузі, результатом чого є отримання молочної продуктивності корів на рівні породного потенціалу череди, а з іншого — на внутрішньогалузевій спеціалізації і концентрації виробництва молока на окремих великих сільськогосподарських підприємствах, де існують можливості і передумови для впровадження сучасного високотехнологічного, високоінтенсивного, а отже, високоефективного виробництва молока на основі інноваційних технологій, які в системі комплексно вирішують усі його технологічно-технічні, організаційно-економічні й соціальні аспекти.

2. Держава повинна створити мотивацію для усіх категорій господарств по виробництву молока і конкретно надавати допомогу з метою збільшення виробництва та задоволення потреб населення молоком і молокопродукцією.

Література:

1. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року // Економіка АПК. — 2007. — № 11. — С. 3—57.

2. Ільчук М.М. Економічний стан розвитку молочно-го скотарства / М.М. Ільчук // Економіка АПК. — 2003. — № 5 — С. 73—81.

3. Статистичний щорічник України за 2010 рік. — К.: ТОВ "Август Трейд". — 2011.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2012 р.